

ผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

The impact of urban expansion on agricultural communities in the suburban area of Hat Yai district, Songkhla province

อรัทัย ไพยรัตน์^{a,*}, คันธรัตน์ ยอดพิชัย^b

Orathai Paiyarat^{a,*}, Kuntarut Yodpichai^b

^aคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000

^bคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

^aFaculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla 90000, Thailand

^bFaculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: p_orn1982@outlook.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เก็บข้อมูลกับเกษตรกร พนักงานในหน่วยงานของรัฐ ประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน มีการสัมภาษณ์เชิงลึก และมีการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า (1) การพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) การพัฒนาพื้นที่ชานเมืองอย่างต่อเนื่อง ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตดีขึ้น (3) การขยายตัวของเมืองโดยไม่ได้วางแผนและควบคุมอย่างเข้มงวดอาจส่งผลให้เกิดภัยพิบัติ (4) การจัดสรรที่ดินอย่างมีคุณภาพจะนำมาสู่การจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะคือ (1) หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันคิดและออกแบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบอย่างครอบคลุม (2) หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการสื่อสารเรื่องผลกระทบทั้งข้อดีและข้อด้อยจากการพัฒนา

คำสำคัญ: การขยายตัวของเมือง, ความยั่งยืน, ชุมชนเกษตรกรรม

Abstract

This study aimed to study the impact of urban expansion on agricultural communities in the suburban area of Hat Yai District, Songkhla Province. Data were collected from 12 farmers, government officials, and local residents. In-depth interviews were conducted and content analysis was conducted. The results showed that: (1) Development of infrastructure; (2) Continuous development of suburban areas improves social aspects and quality of life; (3) Unplanned and strict control of urban expansion may result in disasters; and (4) Quality land allocation leads to systematic land management. The recommendations are: (1) Government agencies or related parties should jointly think and design comprehensive infrastructure systems. (2) Government agencies or related parties must communicate the advantages and disadvantages of development.

Keywords: agricultural community, sustainability, urban expansion

บทนำ

การขยายตัวของเมืองนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในปัจจุบัน และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของเมืองทั่วโลกตลอดศตวรรษที่ 20 เรื่อยมาจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 21 โดยโลกมีประชากรอาศัยอยู่ในเมืองมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าจะมีการเปลี่ยนผ่านจากชนบทเป็นเมืองในอีกไม่กี่ทศวรรษข้างหน้า โดยเมืองต่าง ๆ กำลังเผชิญกับการเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งในแง่ของจำนวนประชากร ส่วนแบ่งผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพราะฉะนั้นการขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากร และการศึกษาเรื่องเมืองจึงมีความสำคัญเพิ่มขึ้นในระดับโลก (Marcotullio & Sorensen, 2023)

ส่วนประเทศไทยคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า ผู้คนที่ใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ในภูมิภาคจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น จากรายงานสภาการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดว่าในประเทศไทยจะมีประชากรอาศัยในเขตเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 74.3 ในปี 2040 (รายงานการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย, 2562) ซึ่งการขยายตัวของเมืองจะสร้างผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจ ความท้าทายของเทศบาลเมืองและรัฐบาลกลางที่ต้องเผชิญกับปัญหาจำนวนประชากรเมืองที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งปัญหาความแออัด ปัญหาคุณภาพชีวิต การเข้าถึงบริการรัฐและสาธารณูปโภค ปัญหาสังคมที่ตามมา ทั้งนี้ในกรณีของประเทศไทยความเป็นเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในส่วนกลางเท่านั้น แต่เมืองหลักในภูมิภาคหลายแห่งกำลังเติบโตเช่นกัน สะท้อนจากการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างในหลายพื้นที่และการเคลื่อนย้ายของประชากร โดยพลวัตความเป็นเมืองหากได้รับการสนับสนุนและวางแผนที่ดีในอนาคตเมืองเหล่านี้จะเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยต่อไป (จิรวัดน์ และคณะ, 2560)

การขยายตัวของเมืองในระดับภูมิภาค ประกอบด้วย เชียงราย เชียงใหม่ อุดรธานี ขอนแก่น ชลบุรี สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และสงขลา-หาดใหญ่ โดยเมืองเหล่านี้ถูกพัฒนาตามทรัพยากรหรือความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ นอกจากนั้นเมืองรองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวได้ยกระดับสู่ความเป็นเมืองที่พบว่ามี GDP และรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคนต่อเดือนสูงใกล้เคียงหรือมากกว่ากรุงเทพมหานคร (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) แต่อย่างไรก็ตามการขยายเมืองหรือการพัฒนาเมืองต่างมีผลกระทบต่อพื้นที่โดยรอบศูนย์กลางเมือง ดังเช่น สงขลา-หาดใหญ่ มีการพัฒนาและขยายเมืองมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเมืองหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางด้านการค้าและธุรกิจของจังหวัดสงขลาที่ส่งผลให้เมืองมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการจัดทำผังเมืองสู่การเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคใต้ในระดับ “มหานคร” และเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนาทุก ๆ ด้านของภาคใต้ตามแผนยุทธศาสตร์หลักของประเทศ (วรวโรดม และ ผกามาศ, 2567) นอกจากนั้นเมืองหาดใหญ่ยังได้รับผลกระทบในลักษณะของปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่นับวันจะเพิ่มพูนรุนแรงมากขึ้น (ชนิษฐา และคณะ, 2556) รวมทั้งการพัฒนาหรือขยายตัวของเมืองยังส่งผลกระทบต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อีกด้วยทั้งในเชิงพื้นที่ คุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นที่มาในการศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวกับสถานการณ์ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการวางแผนและปฏิบัติ (Planning Theory and Practice)

ทฤษฎีการวางแผนและปฏิบัติ อธิบายถึงแนวโน้มและปัญหาในเขตชานเมืองที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยคาดว่าประชากรที่เพิ่มขึ้นจะย้ายเข้าไปอยู่ในเขตชานเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยในสหรัฐอเมริกา นักวางแผนจำเป็นต้องเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับผลกระทบของการขยายตัวของเมืองซึ่งจะเกิดขึ้นในสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ในบริบทของนิวซีแลนด์ ชุมชนชาวเมารีกำลังยืนยันสิทธิในการกำหนดกระบวนการวางแผนและออกแบบเมือง ซึ่งผู้วางแผนต้องให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนในประเทศแคนาดา อัตราการย้ายถิ่นฐานและการขยายตัวของเมืองเป็นความท้าทายต่อกลยุทธ์การลงทุนและการจัดหาเงินทุนของภาครัฐ เพื่อให้ทันต่อความคาดหวังต่อบริการต่าง ๆ เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ และนโยบายการขยายตัวของเมือง เป็นต้น

อนาคตของเขตชานเมืองทุกที่อาจขึ้นอยู่กับทางเลือกอื่นใหม่เพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ นักวางแผนและนักวิชาการชาวอเมริกันมองว่าเขตชานเมืองส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นต่ำ มีภูมิประเทศที่ได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ มีปฏิสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินเพียงเล็กน้อย และพึ่งพารถยนต์ ในขณะที่อังกฤษผู้คนอาศัยอยู่ในเขตชานเมืองคิดเป็น 90 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ ความหนาแน่นของเขตชานเมืองของลอนดอนรองรับการใช้งานแบบผสมผสาน รวมถึงประเภทที่อยู่อาศัยที่หลากหลายและเครือข่ายการขนส่งสาธารณะที่กว้างขวาง ทั้งนี้ในเขตชานเมืองทั่วทั้งยุโรป เอเชีย และแคนาดา มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นกว่าเมืองศูนย์กลางส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกา

ดังนั้นการขยายตัวของแต่ละเมืองมีความแตกต่างกันไป โดยการขยายตัวของเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีการขยายตัวออกไปยังเขตชานเมือง แต่ต้องอยู่ภายใต้นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อให้มีการจำกัดการใช้พื้นที่และให้ความสำคัญกับการจัดสรรที่ดินเกษตรกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ (Grant et al, 2013)

ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (urbanization theories)

ทฤษฎีการขยายตัวเป็นเมืองครอบคลุม 3 ประเด็น คือ (1) การเคลื่อนย้ายของผู้คนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าสู่และผ่านเมือง โดยการไหลเวียนของผู้คน การเงิน และข้อมูลได้รับการตรวจสอบผ่านการเชื่อมโยงและการเกิดขึ้นของลำดับชั้นในเมือง ซึ่งการศึกษาพบว่าเมืองไม่ได้ทำงานแยกจากกันจากระบบต่าง ๆ แต่แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพากันอย่างแข็งแกร่งกับพื้นที่ห่างไกล เมืองคู่ขนาน และการเชื่อมโยงระหว่างประเทศ เมืองเหล่านี้เชื่อมต่อกับเมืองอื่น ๆ ผ่านกระแสเงิน แรงงาน ความรู้ ข้อมูล และห่วงโซ่อุปทาน (2) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเมืองและโครงสร้างพื้นฐานตามการเติบโตของเมือง การขยายเมืองเกิดขึ้นภายในช่วงการเปลี่ยนผ่านด้านประชากร เนื่องจากกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ได้ตอบและส่งผลซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการขยายเมืองแต่ละเมืองทำให้เข้าใจการเติบโตของเมืองและชานเมือง หรือแม้แต่การสูญเสียประชากรในเมืองอย่างชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเหล่านี้ได้รับการพัฒนาจากการวิเคราะห์กระบวนการขยายเมืองในโลกที่พัฒนาแล้ว และอาจมีประโยชน์น้อยกว่าในประเทศที่พัฒนาน้อยกว่า (3) รูปแบบเมืองและการเปลี่ยนแปลงในแต่ละภูมิภาคและวัฒนธรรม ความแตกต่างของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบเมืองทั่วโลก (Marcotullio & Sorensen, 2023) จากการทบทวนวรรณกรรมทฤษฎีการวางแผนและปฏิบัติ (Planning Theory and Practice) และทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (urbanization theories) ในงานศึกษานำใช้ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมใน 3 ปัจจัย ประกอบด้วย (1) บริบท (ชานเมือง) (2) การเคลื่อนย้ายของผู้คนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และ (3) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน

ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองโดยไม่ได้วางแผน

ผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ประกอบด้วย (1) การขยายตัวของพื้นที่ที่มีความหนาแน่นทำให้ระยะทางการเดินทางเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (2) การขยายตัวของเมือง ส่งผลให้มีถนนสายหลักไม่เพียงพอต่อการขนส่งมวลชนและโครงสร้างพื้นฐานหลัก เช่น สาธารณูปโภค ระบบระบายน้ำ เป็นต้น (3) การขยายตัวของเมืองโดยไม่ได้วางแผนและควบคุมมักส่งผลให้เกิดพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม หรือเกิดน้ำท่วม (4) การขยายเมืองส่งผลให้ทรัพยากรถูกทำลาย (5) การจัดสรรที่ดินไม่มีประสิทธิภาพสำหรับสร้างที่อยู่อาศัยราคาประหยัด ส่งผลให้เกิดความแออัดหรือการสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่เข้าถึงงานและสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองได้ยาก (6) ผลกระทบต่อการดำรงชีพและความเป็นอยู่ของครัวเรือนในชนบทในเขตชานเมืองที่ไม่มีอำนาจในการหยุดยั้งการเปลี่ยนที่ดินของตน และขาดทรัพยากรที่จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเผชิญอยู่อย่างรวดเร็ว (Angel, 2023) ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การขยายตัวของพื้นที่ (2) การขยายตัวของเมืองที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐาน (3) การขยายตัวของเมืองโดยไม่มีการวางแผนและควบคุม และ (4) ประสิทธิภาพในการจัดสรรที่ดิน เป็นต้น

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (The concept of sustainable development)

การพัฒนาอย่างยั่งยืนควรเป็นแนวทางในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ บุรณาการ พัฒนาและการปกป้องสิ่งแวดล้อม บรรลุความเท่าเทียมกันในสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ โดยมีหลักการและเป้าหมายพื้นฐานในการสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมที่ตระหนักรู้มากขึ้น ซึ่งสามารถปรับให้เข้ากับข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีพื้นฐานมาจากเสาหลักความยั่งยืน 3 มิติ ประกอบด้วยเสาหลักของความยั่งยืนด้านนิเวศวิทยา สังคม และเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องบรรลุ (1) ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา การรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต เช่น การปกป้องสิ่งแวดล้อม การลดการปล่อยมลพิษ การใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล (2) ความยั่งยืนทางสังคม การอนุรักษ์สังคมและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา การรักษาความนิยมทางสังคม กฎเกณฑ์และบรรทัดฐาน การปกป้องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เป็นต้น (3) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ-การรักษาทุนทางธรรมชาติ สังคม และมนุษย์ที่จำเป็นต่อการบรรลุรายได้และมาตรฐานการครองชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างเสาหลักเหล่านี้ถูกกำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาจากแนวคิด Triple Bottom Line โดย John (1994) ซึ่งแสดงถึงปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ที่แยกจากกันไม่ได้ของเสาหลักพื้นฐานทั้งสามของความยั่งยืน ซึ่งมีความสัมพันธ์และสมดุลกัน (Tomislav, 2018)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกหลังปี ค.ศ. 2015 และเป็นทิศทางการพัฒนาประเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกันตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึงปี ค.ศ. 2030 หรือเรียกว่า “วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030” เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals) ภายใต้หนึ่งเป้าหมายจะประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย ๆ ที่เรียกว่า เป้าหมายย่อย (Targets) จำนวนทั้งหมด 169 เป้าหมายย่อย และพัฒนา ตัวชี้วัด (Indicators) จำนวน 232 ตัวชี้วัด (ทั้งหมด 244 ตัวชี้วัดแต่มีตัวซ้ำ 12 ตัว) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายย่อยดังกล่าว ทั้งนี้เป้าหมายการพัฒนาทั้ง 17 เป้าหมาย สะท้อน 3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 มิติ คือ มิติด้านสันติภาพและสถาบัน และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนาที่เชื่อมร้อยทุกมิติของความยั่งยืนไว้ด้วยกัน (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2016–2024)

โดยหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งมีความสอดคล้องกับเมืองและชุมชนที่ยั่งยืนคือ เป้าหมายที่ 11 ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทิวทัศน์ ยืดหยุ่น และยั่งยืน มีเป้าประสงค์ครอบคลุมในหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมืองและชุมชน เช่น (11.1) การเข้าถึงที่อยู่อาศัยและบริการพื้นฐาน และการยกระดับชุมชนแออัด (11.2) การเข้าถึงคมนาคมขนส่งที่ยั่งยืน ปลอดภัย ง่ายได้ และคำนึงคนเปราะบางกลุ่มต่าง ๆ ด้วย (11.3) การวางแผนของบริหารจัดการการเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม บูรณาการและยั่งยืน (11.4) ปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก (11.5) ลดความเสียหายจากภัยพิบัติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับน้ำ โดยมุ่งปกป้องคนจนและคนเปราะบาง (11.6) การจัดการมลพิษทางอากาศและของเสีย (11.7) การพัฒนาและเข้าถึงพื้นที่สีเขียวสำหรับคนกลุ่มต่าง ๆ และเป้าหมายย่อย ประกอบด้วย (11.a) สนับสนุนการเชื่อมโยงเชิงบวกทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมระหว่างพื้นที่เมือง รอบเมือง และชนบท (11.b) การเพิ่มจำนวนเมืองที่มีความยั่งยืนและปรับตัวและลดผลกระทบจากภัยพิบัติโดยเฉพาะที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (11.c) สนับสนุนประเทศพัฒนาน้อยที่สุดผ่านความช่วยเหลือทางการเงินและวิชาการในการสร้างอาคารที่ทนทานและยืดหยุ่นโดยใช้วัสดุท้องถิ่น เป็นต้น (องค์การสหประชาชาติ ประเทศไทย, 2025) (Figure 1)

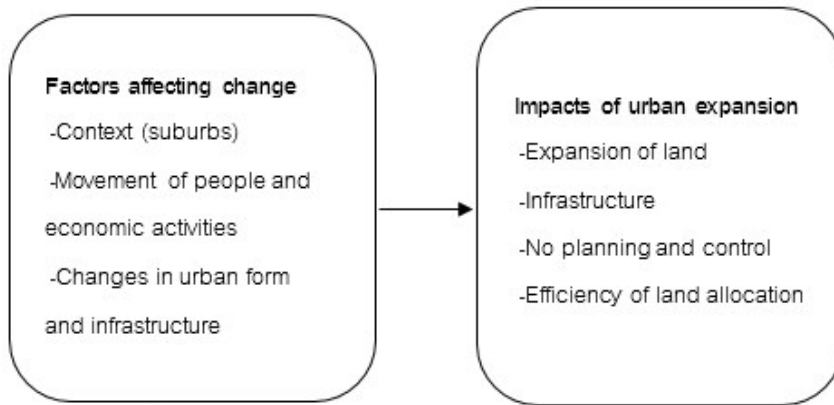

Figure 1 Conceptual framework

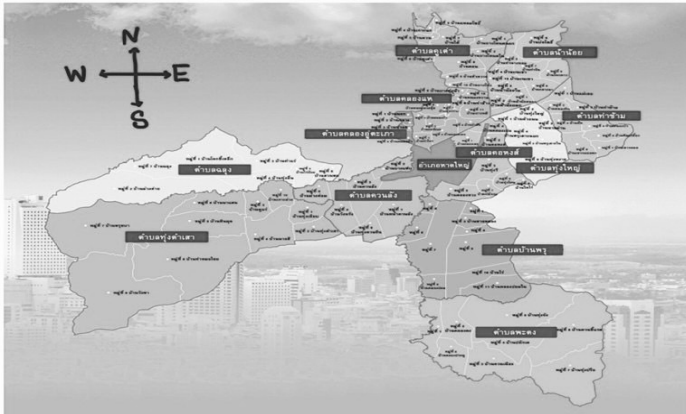
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเลือกพื้นที่ชานเมืองซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมใกล้พื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรจำนวน 3 คน พนักงานในหน่วยงานของรัฐจำนวน 2 คน ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ จำนวน 7 คนรวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และมีการวิเคราะห์เนื้อหา (Analysis) (ชาย โพธิ์สิตา, 2549) เพื่อให้ได้ข้อมูลผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวกับสถานการณ์ได้ต่อไป

ผลการวิจัย

เมืองหาดใหญ่เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลา เป็นเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้า เศรษฐกิจ การศึกษา และการท่องเที่ยว พื้นที่ของอำเภอหาดใหญ่ มีลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ เทศบาลนครหาดใหญ่ตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขาคอหงส์ ซึ่งสูงประมาณ 350 เมตร ทอดตัวตามแนวยาวอยู่ทางทิศตะวันออก และมีคลองอู่ตะเภาขนานอยู่ทาง

ทิศตะวันตก ระยะห่างประมาณ 8-10 กิโลเมตร พื้นที่จึงเอียงลาดจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกตลอดแนว ความยาว ส่วนทางทิศเหนือเป็นที่ราบลุ่มกว้างทอดตัวไปทางทะเลสาบสงขลาซึ่งอยู่ห่างจากชานเมืองประมาณ 18 กิโลเมตร รูปแบบการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ประกอบด้วย พื้นที่เมืองที่แบ่งออกเป็นสองซีกด้วยเส้นทางรถไฟแนวเหนือ-ใต้ โดยความเจริญส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออก โดยมีสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 80 ของพื้นที่เมืองทั้งหมด ส่วนซีกทางด้านทิศตะวันตกของเมืองมีความเจริญน้อยกว่าเพราะข้อจำกัดด้านเส้นทางคมนาคม จึงทำให้การคมนาคมติดต่อระหว่างกันมีข้อจำกัด ความเจริญจึงเกิดได้น้อยกว่าทางทิศตะวันออก

The 3 areas on the east side of Prince of Songkhla University, consisting of:

- Kho Hong Subdistrict
- Tha Kham Subdistrict
- Thung Yai Subdistrict

Figure 2 Hat Yai district map

การขยายเมืองของหาดใหญ่มาทางด้านทิศตะวันออกมีความสำคัญในลักษณะทางกายภาพคือ เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งอยู่ในตำบลคลองหริ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์เนื่องจากเป็นโรงพยาบาลแพทย์ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้ผู้คนต้องการที่อยู่อาศัยและสามารถเข้าถึงสถานที่ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว นอกจากนั้นผู้คนยังต้องการที่อยู่อาศัยที่หลีกเลี่ยงจากความแออัดในเมืองมาอยู่ในพื้นที่เปิดโล่งมากขึ้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนำมาซึ่งการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องในหลายปีที่ผ่านมา (Figure 2) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวยังส่งผลต่อพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอหาดใหญ่ซึ่งเป็นพื้นที่ชานเมืองและเป็นพื้นที่ทางการเกษตรประกอบด้วยตำบลคลองหริ่ง มีพื้นที่ทางการเกษตร 1,206.03 ไร่ ตำบลท่าข้าม 7,324.82 ไร่ และตำบลทุ่งใหญ่ 7,410.76 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา รองลงมาเป็นไม้ผล และพืชผัก (สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่, 2567) โดยพื้นที่ดังกล่าวในปัจจุบันได้รับการพัฒนาพื้นที่ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสรรที่ดินเพื่อพัฒนาโครงการบ้านจัดสรรในพื้นที่ข้างต้น เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เกษตรข้างต้นลดจำนวนลง แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อด้อย ซึ่งจะนำเสนอในประเด็นปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาเมือง

1. บริบทของเมืองหาดใหญ่ มีความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองในทุกทิศทาง โดยการพัฒนาเมืองที่ขยายตัวออกไปทางทิศตะวันออกของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ตำบลคลองหริ่ง ตำบลท่าข้าม และตำบลทุ่งใหญ่ นับวันมีการพัฒนาที่รวดเร็วและเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเพราะพื้นที่ทางด้านตะวันออกมีลักษณะกว้างขวาง ไม่มีจุดหรือสถานที่ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางในการพัฒนา รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่ผู้คนต้องการเพื่ออยู่อาศัย เนื่องจากเป็นพื้นที่เปิดโล่ง น้ำไม่ท่วม และอยู่

ใกล้โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ โดยในปัจจุบันมีการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามการขยายตัวของเมืองส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทางการเกษตรของคนในพื้นที่ชานเมือง โดยส่วนหนึ่งทำให้พื้นที่ทางการเกษตรลดจำนวนลง ผู้คนในพื้นที่ชานเมืองปรับเปลี่ยนการทำมาหากินและวิถีชีวิต รวมทั้งการขยายตัวของเมืองส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พื้นที่สีเขียว และเส้นทางการไหลของน้ำ เป็นต้น

2. การเคลื่อนย้ายของผู้คนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การเคลื่อนย้ายของผู้คน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเมืองมาสู่พื้นที่ชานเมือง เนื่องจากความระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้าตามระยะถนน ส่งผลให้เกิดความสะดวกสบายในการสัญจรไปมาระหว่างเมืองกับชานเมือง ด้วยความสะดวกสบายในการเดินทางมีแนวโน้มที่ผู้คนจะพักอาศัยในพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น โดยเดินทางเข้ามาทำงานในเมืองและออกจากเมืองเมื่อหมดเวลาทำงาน ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของผู้คนในลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลให้ชานเมืองทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอหาดใหญ่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเคลื่อนย้ายของผู้คนยังพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้มีการขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของเมืองมายังชานเมืองได้ขยายร้านค้าต่าง ๆ ตามมาด้วยเช่นกัน กล่าวคือสร้างการเข้าถึงร้านค้าและสินค้าของผู้ซื้อได้มากขึ้น ซึ่งนำมาสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองตามมาอีกด้วย

2.2 เทคโนโลยีและการสื่อสาร ในปัจจุบันถือเป็นตัวกลางในการรับส่งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระบบต่าง ๆ ของเมืองทั้งในเชิงกายภาพ และการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของเมือง เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือพื้นที่ซึ่งเป็นลักษณะของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีความรวดเร็วมากขึ้น แต่ในส่วนของกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนายังมีข้อจำกัด เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย รวมทั้งสภาพพื้นที่เปลี่ยนจากชนบทดั้งเดิมเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของผู้คน นอกจากนี้เทคโนโลยีและการสื่อสารยังทำให้ผู้คนมีความเป็นปัจเจกชนนิยมมากขึ้นซึ่งส่งผลให้การปฏิสัมพันธ์ของผู้คนลดน้อยลง และอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองในอนาคต

3. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเมืองขึ้นอยู่กับนโยบายของภาครัฐและแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการรองรับการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่น การก่อสร้างหรือปรับปรุงถนน รางระบายน้ำ โครงการถนนเลียบเมืองเพื่อลดปัญหาจราจรติดขัดในพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ และโครงการแก้มลิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น

ผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง

ผลกระทบจากการขยายตัวหรือการพัฒนาเมือง เป็นผลกระทบที่มองได้ทั้งในส่วนของข้อดีและข้อด้อย ซึ่งมีผลกระทบต่อขยายและพัฒนาเมือง ดังต่อไปนี้

การขยายตัวของเมืองพื้นที่ชานเมือง

โดยข้อดีของการพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ ซึ่งใช้ติดต่อถึงกันได้ทุกครัวเรือน การพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้ผู้คนในชุมชนสามารถทำมาหากินได้เพิ่มมากขึ้น มีคู่ทางในการขายผลผลิตซึ่งมาจากสวนของตนเองโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง รวมทั้งการมีถนนหนทางที่เข้าถึงและสะดวกสบายทำให้ผู้คนสามารถสัญจรไปมาได้สะดวกมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“เมื่อถนนหนทางดี สะดวก เกษตรกรก็สามารถขายผลผลิตของตนเองได้ ตอนเช้าทำสวน สวนตอนเย็นหารายได้เสริมจากการขายของเล็ก ๆ น้อย ดังนั้นการขายตัวของเมืองมาสู่ชนเมืองส่วนหนึ่งก็มองว่าเป็นโอกาสของผู้คนเช่นเดียวกัน”

ข้อดีคือ การขยายตัวของเมืองมายังชนเมืองยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม เกิดการลักขโมยขึ้นภายในชุมชน รวมทั้งมีเรื่องยาเสพติดในเด็กวัยรุ่นและวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการควบคุมการเข้าออกของคนภายนอกชุมชนเป็นไปได้ยากขึ้น และมีการแบ่งปันทรัพยากรกับคนจากภายนอกที่เข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยเช่นกัน เช่น แบ่งปันพื้นที่การหาอยู่หากิน พื้นที่สาธารณะ รวมทั้งแรงงานต่างด้าวเข้ามาในชุมชนเกษตรกรรมมากขึ้น เป็นต้น

โครงสร้างพื้นฐาน การขยายตัวของเมืองก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ที่ชนเมืองอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ซึ่งทำให้การใช้ชีวิตของผู้คนมีความสะดวกสบายมากขึ้น ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตดีขึ้น เนื่องจากการเข้าถึงสาธารณูปโภคที่ดีทำให้การใช้ชีวิตง่ายขึ้น สะดวก และปลอดภัย ทั้งนี้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนคือ เกิดการพัฒนาพื้นที่เป็นร้านค้าเพื่อขายสินค้า และเกษตรกรสามารถขายสินค้าจากสวนได้ง่ายขึ้นเนื่องจากมีถนนตัดผ่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องขายผ่านพ่อค้าคนกลาง การเก็บและขนส่งผลผลิตทำได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาเมืองส่งผลให้เกิดข้อดีในหลากหลายมิติ แต่อย่างไรก็ตามการขยายตัวของเมืองหรือการพัฒนาพื้นที่ยังมีข้อดีอีกหลายประการ หากไม่มีการจัดระบบหรือการจัดการที่ดี เช่น เรื่องการสูญเสียพื้นที่สีเขียวเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้านหรือปลูกสร้างอาคาร เป็นต้น

การขยายตัวของเมืองโดยไม่ได้วางแผนและควบคุมอย่างเข้มงวด

อาจจะส่งผลให้เกิดภัยพิบัติหรือเกิดน้ำท่วมชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชนเมืองอำเภอหาดใหญ่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัตินี้ดังกล่าว ดังที่เกิดน้ำท่วมเมืองหาดใหญ่เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน 2567 (Figure 3)

Figure 3 The flooding in suburban areas on 27–28 November 2024 (Hat Yai, Southern, Thailand)

Source Orathai Paiyarat, (2567)

ประสิทธิภาพในการจัดสรรที่ดิน สะท้อนให้เห็นมุมมองที่หลากหลาย

กล่าวคือ การจัดสรรที่ดินอย่างมีคุณภาพจะนำมาสู่การจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ เช่น พื้นที่สาธารณะของเมือง พื้นที่ทำกิน และพื้นที่อยู่อาศัย เป็นต้น ทั้งนี้ถึงแม้จะมีกฎหมายการจัดสรรและพระราชบัญญัติการผังเมืองในการควบคุมและดูแลการจัดการพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การจัดสรรที่ดินยังคงขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลผู้ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินเป็นสำคัญในการบริหารจัดการที่ดิน เช่น เจ้าของที่ดินบริหารจัดการเองหรือขายให้กับผู้อื่น ซึ่งจะนำมาสู่ผลลัพธ์ในการจัดการที่ดินในขั้นตอนต่อไป ซึ่งที่ผ่านมานำมาสู่การเพิ่มขึ้นของการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่สีเขียวของชุมชน เนื่องจากมีผู้คนจากภายนอกเข้ามาซื้อพื้นที่แถบชานเมืองมากขึ้น รวมทั้งได้รับผลกระทบด้านมลพิษและความสัมพันธ์ของชุมชน เช่น การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยในชุมชน ระบบนิเวศของพื้นที่โดนทำลาย การปรับถมที่ดินอาจส่งผลกระทบต่อทางไหลของน้ำ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ได้ รวมทั้งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง เป็นต้น

ดังนั้นผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรในพื้นที่ชานเมืองหากมีการบริหารจัดการที่ดีทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงนโยบายจะช่วยลดผลกระทบเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศของพื้นที่ เช่น ลดการเพิ่มของขยะมูลฝอย คำนึงถึงการปรับพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อทางไหลของน้ำซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ ช่วยสนับสนุนให้สังคมมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การช่วยเหลือดูแลของเพื่อนบ้าน มีความเมตตาต่อกัน และมีระบบสาธารณูปโภคที่ครอบคลุมและปลอดภัย รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้คน เช่น การเข้าถึงร้านค้าในแถบชานเมืองซึ่งจะช่วยลดปัญหาการติดในเมืองขนาดใหญ่ได้ รวมทั้งผู้บริโภคได้รับสินค้าที่มีความปลอดภัยจากผลผลิตที่ผลิตได้ในแถบชานเมือง ซึ่งจะส่งผลไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย โดยคำนึงถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

บทสรุปผลการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า (1) ผลกระทบการขยายตัวของพื้นที่มาสู่ชานเมือง ส่งผลทั้งข้อดีและข้อด้อย คือ ข้อดี การพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ ซึ่งใช้ติดต่อกันได้ทุกวันเร็วขึ้น ส่วนข้อด้อย การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เพื่อเข้ามาเป็นแรงงานในภาคการเกษตร การขยายตัวของเมืองมายังชานเมืองยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม เกิดการลักขโมยขึ้นภายในชุมชน รวมทั้งมีเรื่องยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น (2) การขยายตัวของเมืองก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ชานเมืองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ซึ่งทำให้การใช้ชีวิตของผู้คนมีความสะดวกสบายมากขึ้น ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตดีขึ้น (3) การขยายตัวของเมืองไม่ได้วางแผนและควบคุมอย่างเข้มงวดอาจจะส่งผลให้เกิดพื้นที่เสี่ยงภัย หรือเกิดน้ำท่วมชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองได้ (4) ประสิทธิภาพในการจัดสรรที่ดิน นำมาสู่การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่สีเขียวของชุมชน เนื่องจากมีผู้คนจากภายนอกเข้ามาซื้อพื้นที่แถบชานเมือง รวมทั้งอาจส่งผลเสียด้านมลพิษในพื้นที่มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีผลกระทบหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านต่างมีข้อดีและข้อด้อย โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความน่าสนใจหลายประการ ซึ่งจะยกประเด็นมาอภิปรายโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ขึ้นอยู่กับบริบทของเมืองหาดใหญ่ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองในทุกทิศทาง ซึ่งการ

พัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านกายภาพคือ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของเมืองซึ่งนับว่ามีความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงเมืองในเชิงพื้นที่ให้ดีขึ้น (Maloutas, 2012) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางกายภาพจำเป็นต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาแนวความคิด และจิตสำนึกของผู้คนต่อการพัฒนาเมืองที่มีความเท่าเทียมกัน ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และปกป้องระบบนิเวศของเมือง (Tomislav, 2018) เพื่อพัฒนาเมืองไปสู่ความเป็นเมืองแห่งสุขภาวะ (well-being) และมีความยั่งยืน

นอกจากนั้นประสิทธิภาพในการจัดสรรที่ดินมีความสำคัญในการจัดการพื้นที่ชานเมือง เช่น พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน พื้นที่สาธารณะ และเพื่อลดผลกระทบอันเกิดจากภัยพิบัติโดยเฉพาะน้ำท่วมในพื้นที่ โดยการจัดการดังกล่าวต้องอาศัยกฎหมายการจัดสรรที่ดินและพระราชบัญญัติการผังเมืองในการควบคุมและดูแลการจัดการพื้นที่ ดังงานศึกษาของ Grant et al, (2013) ซึ่งกล่าวว่า การขยายตัวของแต่ละเมืองมีความแตกต่างกันไป โดยการขยายตัวของเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีการขยายตัวออกไปยังเขตชานเมือง แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อให้มีการจำกัดการใช้พื้นที่และให้ความสำคัญกับการจัดสรรที่ดินเกษตรกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การพัฒนาเมืองในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีการพัฒนาเมืองภายใต้กฎหมายและพระราชบัญญัติการผังเมืองที่มีความรัดกุม เพื่อนำไปสู่การวางแผนและจัดการรับมือกับผลกระทบของการขยายตัวของเมือง ลดผลกระทบจากภัยพิบัติโดยเฉพาะที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งเพื่อให้ผู้คนสามารถเข้าถึงและใช้พื้นที่ได้อย่างครอบคลุมและปลอดภัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอต่อการศึกษาดผลกระทบของการขยายตัวของเมืองต่อชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา คือ (1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันคิดและออกแบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบอย่างครอบคลุม เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการก่อสร้างต่อประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองที่มีความเป็นไปได้ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับเมืองในทุกมิติ (2) หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการสื่อสารเรื่องผลกระทบทั้งข้อดีและข้อด้อยจากการพัฒนา เช่น การวางระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่ และการจัดสรรพื้นที่เป็นต้น โดยวิธีการสนับสนุนความรู้และสร้างความตระหนักในการพัฒนาพื้นที่กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

จิรวัดณ์ ภู่งาม, ธีรพัฒน์ เชื้อนปัญญา และธวัชชัย ยาวินัง. (2460). *Urbanization การขยายตัวของเมืองในภูมิภาค*.

ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชนินษา ชูสุข, จิตราวดี ลีตินันทร และจุฑารัตน์ รัตนพิทักษ์ชน. (2556). *ความเป็นเมืองของหาดใหญ่*.

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่.

ชาย โปธิสิตา. (2549). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.

ประชาชาติธุรกิจ. (2563). *Urbanization โควิด 19 กระตุ้นสังคมเมืองขยายตัว*.

<https://www.prachachat.net/public-relations/news-542452>

วรรณโณบล ควรอาจ และ ผกามาศ ถิ่นพังงา. (2567). *กระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย*.

<https://www.tei.or.th/thaicityclimate/public/research-46.pdf>

- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2016–2024). *Sustainable development GOALS*. คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. <https://www.sdgmovement.com/intro-to-sdgs/>.
- สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่. (2567). *แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอหาดใหญ่ ปี 2566–2570*.
สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รายงานการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง
โครงสร้างประชากร และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของ
ประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- องค์การสหประชาชาติ ประเทศไทย. (2568). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย*.
<https://thailand.un.org/th/sdgs/11>
- Angel, S. (2023). Urban expansion: theory, evidence and practice. *Buildings and Cities*, 4(1), 124–138.
<https://doi.org/10.5334/bc.348>.
- Grant, J. L., Nelson, A. C., Forsyth, A., Thompson-Fawcett's, M., Blais, P., & Filion, P. (2013). The future of the
suburbs. Suburbs in transition/The resettlement of America's suburbs/Suburbs in global context: The
challenges of continued growth and retrofitting/Suburban urbanity: Re-envisioning indigenous
settlement practices/Toward a new suburban America: Will we catch the wave?/Optimistic and
pessimistic perspectives on the evolution of the North American suburb/Response: Suburbs in
transition. *Planning Theory & Practice*, 14(3), 391–415.
- Kossinets, G., & Watts, D. J. (2009). Origins of homophily in an evolving social network. *American journal of
sociology*, 115(2), 405–450.
- Maloutas, T. (2012). Contextual diversity in gentrification research. *Critical Sociology*, 38(1), 33–48.
- Manson, J., Incarvito, C., Rheingold, A., & Miller, J. (1998). Structure and magnetic properties of Mn II
[N (CN) 2] 2 (pyrazine). An antiferromagnet with an interpenetrating 3-D network structure.
Journal of the Chemical Society, Dalton Transactions, (22), 3705–3706.
- Marcotullio, P. J., & Sorensen, A. (2023). Future urban worlds: Theories, models, scenarios, and observations
of urban spatial expansion. *Frontiers in Built Environment*, 9, 1194813.
- Schuler, D. (1996). *New community networks: Wired for change*.
- Tomislav, K. (2018). The concept of sustainable development: From its beginning to the contemporary issues.
Zagreb International Review of Economics & Business, 21(1), 67–94.